

19. 4. 2024

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

# Posuzování úvěruschopnosti a doplacení úvěru ve světle aktuální judikatury Soudního dvora Evropské unie

Začátkem roku 2024 jsme se mohli seznámit s názorem Soudního dvora Evropské unie na posuzování úvěruschopnosti žadatele o spotřebitelský úvěr v situaci, kdy klient doplatí celý úvěr a až posléze namítá, že posouzení jeho úvěruschopnosti bylo nedostatečné. Laikovi by se možná vůbec samotná otázka mohla zdát úsměvná, resp. neuvěřitelná. Bohužel ale nejde o apríl. Opravdu klidně až po doplacení úvěru se úvěrující společnost od klienta dozvídá, že údajně pochybila v posouzení jeho příjmů a výdajů, a následně z toho vznikají právní bitvy. V nedávné době jsme tak byli svědky zásadního rozhodnutí Nejvyššího soudu a nyní je na pořadu dne seznámit se s pohledem Soudního dvora na věc. Doplňují se evropský a český soud, anebo si konkurují?

## Materiální znak ochrany spotřebitele

Soudní dvůr Evropské unie v rozsudku ze dne 11.1.2024, sp. zn. C-755/22 zastal názor, že samotná skutečnost, že spotřebitel doplatí úvěr (lhostejno, zda mu vznikne škoda), nezbavuje věřitele odpovědnosti za případné pochybení při posuzování úvěruschopnosti. Doplacení úvěru tedy nemá být automaticky liberací věřitele za případné pochybení při posuzování bonity klienta. Tento závěr opírá Soudní dvůr o skutečnost, že sice problémy se splácením nemusí u spotřebitele vyvstat po dobu splácení úvěru, ale až kdykoli v budoucnu po doplacení úvěru se u klienta mohou objevit negativní dopady způsobené úvěrem, který mu neměl být vůbec poskytnut. V tomto ohledu lze s názorem Soudního dvora souhlasit, když např. nedlouho po doplacení úvěru se ukáže, že takové předchozí řádné doplacení úvěru si u klienta vybere takovou daň, že ten již např. nebude schopen zajistit své základní životní potřeby a dostane se do problémů (vznikne mu újma), jelikož kvůli splácení úvěru (který neměl vůbec dostat) se ocitl na hraně (finanční stability) a následně za ní. Jak se níže dozvíme, tento výklad není v rozporu s judikaturou českých soudů, ba naopak.

Byl by nesprávný výklad, pokud by se za irelevantní skutečnost považovala skutečnost, zda klient úvěr doplatil. Řádné splácení (a doplacení) úvěru musí být bráno jako jedna ze skutkových okolností případu dokládající, že klient byl schopen úvěr splácet a též jej doplatil. Pokud by soud na zkoumání platební morálky klienta a splácení (a doplacení) úvěru rezignoval, nerozhodoval by na základě zjištěného skutkového stavu, o němž by nebyly důvodné pochybnosti. Zda a jak klient splácel je totiž imanentní výraz schopnosti splácet. Stejně tak je důležité v konkrétním případě zohlednit, zda klient již v průběhu „života“ úvěrové smlouvy namítal špatné posouzení bonity, případně, zda např. věřitele o problémech se splácením spravil. Takové skutečnosti musí být zohledněny, aby se předešlo spekulativnímu jednání klienta, vedenému s cílem zneužití práva, případně uplatnění práva v rozporu s dobrými mravy. I námitka neplatnosti úvěrové smlouvy může být shledána jako zneužití práva, které nepoživá právní ochrany. A např. otázka doby informování věřitele o nedostatku příjmů na splácení úvěru je významný faktor pro posouzení účelu takové námítky.

Již v okamžiku posuzování úvěruschopnosti je významné hledisko předvídání, tedy prognóza (pravděpodobnost), zda se klient dostane do selhání. Uvažujme úvěr jako vztah zpravidla několikaletý, kdy již z principu nelze předvídat, co vše se může v tomto horizontu udát. Úvěrovaný

může např. v zaměstnání dostat výpověď, práci změnit, onemocnět, vzít si další úvěr atp., přičemž řadu z těchto skutečností může klient výrazně ovlivnit sám svým chováním. Nikdy tedy nelze apriori jakékoli zhoršení finanční situace klienta za běhu (či po doplacení) úvěrové smlouvy přičítat toliko jen věřiteli a jeho rozhodnutí úvěr klientovi poskytnout, jelikož jinak bychom zvýhodňovali lehkomyšlné klienty oproti těm, kteří se (po sjednání úvěru) chovají zodpovědněji. Takové selhání při splácení úvěru nemusí znamenat, že klient na toto splácení od začátku neměl, je možné (a je třeba to zkoumat), že se teprve během splácení objevila nějaká skutečnost bránící řádnému splácení. Musela by být stanovena příčinná souvislost mezi poskytnutím úvěru (v konkrétních podmínkách a možnostech spotřebitele) a potenciálními problémy (újmou) klienta. A je třeba vzít v potaz, že nejsou neobvyklé situace, kdy poskytnutý úvěr umožní klientovi docílit stavu, kdy se jeho finanční situace následně zlepší, např. díky pořízení vozidla na úvěr docílí spotřebitel větší pracovní mobility a tím i vyšších příjmů, větší možnosti uplatnění atp. **Nedoplnění úvěru, stejně jako újma klienta v případě nesprávného posouzení bonity tedy nemusí znamenat důvod pro trestání věřitele.**

Nehledě na proces posouzení bonity, pokud ve skutečnosti (v reálném světě) byl klient v době posuzování v takové finanční situaci, že věřitel neměl důvodné pochybnosti o jeho schopnosti splácet a věřitel proto úvěr poskytl, není pochyb, že posouzení úvěruschopnosti proběhlo řádně, pokud věřitel splnil základní formální požadavky na přezkum bonity (jakési *essentialis* přezkumu) – tedy pokud údaje (poskytnuté klientem) přiměřeně (proporcionálně) posoudil a ověřil, tedy nespolehal se automaticky na jejich správnost.

Nejvyšší soud České republiky ve svém recentním rozsudku ze dne 27.9.2023, sp. zn. 33 Cdo 1819/2023 ve své podstatě vyjevuje právní názor, že ochrana spotřebitele při poskytnutí úvěru nebonitnímu klientovi sestává z vyhodnocení, zda „měl být spotřebitelský úvěr vůbec poskytnut“, tedy zda klient ta to lidově „měl“. Zatímco naplnění tohoto materiálního znaku (neposkytovat lehkovážně úvěr, pokud existují důvodné pochybnosti o schopnosti splácet) je cílem regulace, posouzení úvěruschopnosti je toliko nástroj k jeho dosažení. Navíc nástroj, který není vždy stejný, je neurčitě definovaný a každý poskytovatel úvěru využívá vlastní nástroje a postupy k řádnému posouzení bonity klienta. Regulace spotřebitelských úvěrů nemá sloužit k ochraně spotřebitele před jakýmkoliv (třeba i drobným) pochybením věřitele při analýze dat, ale jen v situaci, kdy nebyl věřitelem naplněn cíl regulace, a tedy byl poskytnut úvěr někomu, kdo jej neměl dostat.

Naplnění materiálního znaku regulace si můžeme uvést na příkladu: Ukázkový **bonitní klient** má dostatečný příjem na splácení úvěru, jen nemá našetřeno tolik, aby si jej nemusel vůbec brát, nebo např. nechce veškeré úspory utratit, ale raději chce výdaj rozložit v čase, aby např. měl rezervu na nenadálé životní výdaje. Věřitel ale přezkoumá kupříkladu pět listin a nevyžádá si/nedostane listinu šestou, např. potvrzení o příjmu, nebo některý doklad o výdajích. Tento přezkum listin a dat, tato analýza, kterou má na straně věřitele zpravidla na starost útvar řízení rizik, i když by nebyla naprosto dokonalá, byla by např. dostatečná z hlediska rizikově orientovaného přístupu (tzv. risk-based approach<sup>[1]</sup>) a sestávala by alespoň z tzv. *essentialia* přezkumu, nemůže způsobit nenaplnění materiálního znaku. Klient je stále bonitní, věřitel mohl jen drobně formálně pochybit. Takovou případnou „nedokonalost“ nelze považovat za skutečnost, která najednou ze „vzorového klienta“ učiní osobu, u které snad měl mít věřitel důvodné pochybnosti o schopnosti splácet, a tedy, kterou měl věřitel vyhodnotit jako nebonitní a neposkytnout úvěr.

## Závěr

Soudní dvůr Evropské unie ve svém posledním rozhodnutí v otázce posuzování úvěruschopnosti doplnil závěry Nejvyššího soudu České republiky v tom smyslu, že doplacení úvěru automaticky nezbavuje poskytovatele úvěru odpovědnosti za řádné neposouzení úvěruschopnosti klienta. Nejvyšší soud však nic takového netvrdil, a proto zde není žádného nesouladu, naopak.

Výkladem ustanovení směrnice o spotřebitelském úvěru[2] a tuzemského prováděcího zákona[3] dospějeme k závěru, na který Nejvyšší soud v recentní judikatuře klade důraz, sice, že chráněn je zájem na naplnění materiálního znaku, tedy neposkytnout nezodpovědně úvěr tomu, kdo není schopen jej splatit. Prostředkem k dosažení tohoto cíle budiž proces posouzení úvěruschopnosti, jehož náležitosti si jednotlivé země stanovují různě, stejně tak poskytovatelé úvěrů užívají různé ověřovací mechanismy, sic jejich úvěrové produkty a podmínky jsou odlišné.

Nejvyšší soud tedy shrnuje, že **v případě splnění alespoň minima formálních požadavků na posouzení úvěruschopnosti (tzv. *essentialia praezumum*) za současného skutkového stavu, kdy klient měl na splacení úvěru (materiální znak), nezakládá každé případné pochybení věřitele v analýze dat o klientovi (např. v jednom z prvků procesu ověření úvěruschopnosti) automaticky sankci neplatnosti úvěrové smlouvy.** Jinak řečeno, pokud by se ukázalo, že věřitel neposoudil bonitu spotřebitele řádně (na 100%), ale při jistění, že i při maximálním (100%) správném posouzení věřitelem klient stále na splacení úvěru měl (materiální znak), nemůže být ex post úvěrová smlouva stížena sankcí neplatnosti právě jen z důvodu, že věřitel posoudil bonitu správně jen na 90%, nebo 95%, sic účel ochrany spotřebitele (před nerozvážným poskytnutím úvěru) byl nepochybně naplněn.

Oceňuji tedy jistý odklon Nejvyššího soudu od formálního posuzování úvěruschopnosti, když právě nebrat se o účel a smysl právní úpravy by bylo nesprávné, šlo by o zjednodušování problematiky na úkor obecné spravedlnosti. Středobodem je klient a jeho schopnost splácet, nikoli audit řízení rizik. Lze tedy jen doufat, že se i nadále budou evropské a vnitrostátní soudy ve výkladu předestřené otázky vhodně doplňovat, namísto, aby si konkurovaly.



**Mgr. David Stroukal,**  
právník

e-mail: [david.stroukal@seznam.cz](mailto:david.stroukal@seznam.cz)

---

[1] Jeden ze základních principů posuzování rizik nejen u poskytování úvěru, ale vůbec při nakládání s daty, což akcentují i další regulace, např. GDPR, AML atd.

[2] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS.

[3] Zákon č. [257/2016](#) Sb., o spotřebitelském úvěru, ve znění pozdějších předpisů.

## Další články:

- [AML - od zákona č. 253/2008 Sb. k AMLR: co konkrétně musí česká povinná osoba změnit do roku 2027](#)
- [Podmíněné propuštění ve světle zásady ústnosti a přímosti](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 37.: Povinná forma jednání ve smlouvách](#)
- [Poučení z krizového vývoje v kauze bitcoiny](#)
- [EUDAMED: Jednotná databáze mění pravidla hry na trhu zdravotnických prostředků](#)
- [Nový zákon o veřejných dražbách, aukce a obálkové metody](#)
- [Pohled přes hranice - natáčení pornografických klipů jako důvod výpovědi z nájmu bytu](#)
- [Nařízení EU o umělé inteligenci a jeho dopady na využití jazykových modelů v advokátní praxi](#)
- [Revize zájezdové směrnice: co přináší, co hrozilo a co to znamená pro praxi](#)
- [Kupní smlouva o převodu nemovitosti bez uvedení výše kupní ceny](#)
- [Druhá „tlačítková novela“: povinné tlačítko pro odstoupení od smlouvy](#)